

Gravferd i Den norske kirke

Dette dokumentet er en forenklet gjennomgang av hoveddelene i Den norske kirkes gravferdsliturgi, tilgjengeliggjort i forbindelse med kong Haralds gravferd, 9. september 2026.

Generelt om gravferd

Hva er en gravferd? En gravferd er ferden mot graven og det siste hvilestedet.

Vi følger den som er død så langt vi kan.

Det er en seremoni hvor vi er sammen og deler minner om hvem den avdøde har vært, og overgir hen i Guds hender.

Musikk

- Musikk er for mange noe det viktigste som skjer i en gravferd.
- Sangene og musikken kan knytte an til minner om den som er død og gi gjenkjennelse for de etterlatte og andre som er i gravferden.
- Gjennom fellessang blir vi ikke bare tilskuere, men aktive deltakere.
- I en nasjonal TV-sendt gravferd kan musikken bidra til å skape en opplevelse av fellesskap og et større «vi» mellom de som er i kirkerommet og de som følger på sine steder.
- Seere kan lytte, kanskje synge med, og uansett knytte musikken til egne erfaringer og minner.
- Musikken kan understøtte og utdype det som uttrykkes gjennom ord og handlinger i liturgien.
- Samtidig rommer musikken ofte flere betydninger enn det som kan sies med ord alene.
- Musikken kan på en særlig måte romme noe av det uvisse og åpne ved menneskelivet
- Derfor har musikk en særlig evne til å samle mennesker med ulik bakgrunn, ulike meninger og ulike livssyn i en felles handling og erfaring.

Ord

I gravferdsliturgien er det også flere bønner, tekster og en tale som forsøker å sette ord på en større sammenheng som vi i kristen tro forstår livene våre som en del av.

- At alle mennesker er ønsket og villet av Gud,
- at vi betyr noe for hverandre mens vi lever her,
- og at vi, når livet er over og vi må ta avskjed kan vi overgi våre kjære til Gud. For Gud kjenner både livet og døden.

Gravferdsliturgien

Før gravferden

Klokkeringing

Generelt om klokkeringing

Klokkene kaller sammen til samling. Eldgammel skikk og har skjedd i kristendommen siden 500-tallet.

Kiming, klemting og ringing:

- kiming i en time på høytidsdag
- klemting i gravferd, før gravferden (sammenrigning) og når kisten føres til gravstedet (bil eller på kirkegård) – sakte ringing
- ringing, mest vanlig, flaggene heises, avdøde er stedt til hvile

Klokkene i Oslo domkirke

I Oslo domkirke klemtes det med den største klokken. Den veier 1,6 tonn og metallet stemmer fra den andre domkirken som ble bygget 1639.

Det er en inskripsjon på klokken som forteller historien om klokken, og konkluderer om at om tidene skifter, så skal klokken «blive fast» med å ringe til Guds ære.

Klokken sprakk både i 1835 og 1859. Klokkestøper Ole Olsens støpte den om andre gang. Da klokken skulle heises på plass, raknet tauet og 1600kg bronse raste i bakken. Hele grunnen ristet. Men Ole Olsen hadde gjort en god jobb, så klokken var like hel og klokken har nå tjent i snart 150 år.

Seremonien starter

Klokkeringing

Sammenrigning (klemting) 5 min før

Preludium

Klokkene har klemtet oss sammen. Denne musikken markerer starten på seremonien.

Innledning

Salme

Nådehilsen

L: Nåde være med dere, og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Alle gudstjenester begynner med dette

Paulus sin måte å hilse andre kristne på i brevene han skrev til de første menighetene. Det ble lest høyt når forsamlingene var samlet, og det har kirken fortsatt med.

Inngangsord

Beskriver det som skjer i gravferden. Det er dette vi gjøre.

Ofte sier presten: Vi er samlet her for å ta avskjed med _____. Sammen vil vi overgi _____ i Guds hender.

Kan også lese et skriftord.

Inngangsbønn

Minnedel

Minneord, musikkinnslag og symbolhandlinger

Noe av det første som skjer i en gravferd i Den norske kirke, er en minnedel hvor avdødes liv og relasjoner får spesiell plass.

Dette kan være minnetaler, musikk og symbolhandlinger. Slik gir seremonien rom for å dele minner vi kan leve videre med.

Minneordene gir rom for å takke for livet som er levd og sette ord på relasjonene den avdøde har hatt til familie, venner og samfunn.

- **Biografisk funksjon:** Tilbakeblikk: De forteller om avdødes liv, personlighet og livsreise.
- **Relasjonell funksjon:** De løfter fram hva den avdøde betydde for andre mennesker.
- **Sorgbearbeidende funksjon:** De hjelper de sørgende til å dele minner og begynne avskjeden.

For en kongelig gravferd får minneordene i tillegg en styrket offentlig dimensjon: De uttrykker ikke bare de pårørendes minner, men også folkets og nasjonens takknemlighet for den avdødes liv og gjerning. Kongens funksjon og kongens person knyttes sammen for oss.

Minneordene kan holdes av den som forretter gravferden, men familien kan også holde minneord selv. Av og til er det også andre som sier noe, her er det mange ulike lokale tradisjoner.

Liturgisk funksjon:

I gravferdsliturgien er det også viktig at minneordene **ikke står alene**. De er ikke hovedbudskapet, men inngår i en helhet der takken for det levde livet følges av overgivelsen av den døde til Gud. Gjennom ord, musikk og handlinger uttrykker gravferdsritualet at både den døde og vi som lever, omslutes av en kjærlighet som er sterkere enn døden.

Vanlige symbolhandlinger er f.eks. musikk, lystenning, opplesning av kranser, familien legger blomster på kisten etc.

Avsluttes med å lyse fred over avdødes minne.

Bibellesning og tale

En gravferd har i Den norske kirke det vi vil kalle en «gudstjenestelig karakter». Det vil si at mange av elementene som skal være med i en gudstjeneste og skal være med i en gravferd. Å lese fra Bibelen er en sentral del av dette.

Tre tekster leses

I en vanlig søndagsgudstjeneste leser man tre bibeltekster: én fra Det gamle testamentet og to fra Det nye testamentet (NT). Av disse to fra NT skal én være fra de fire evangeliene, mens den andre være fra en av de andre bøkene i NT.

Også i gravferd leses det tre tekster, og inndelingen er lik som i en vanlig gudstjeneste, men disse tekstene tilpasses ofte. I en gravferd tar vi avskjed med det livet som har vært og overgir den døde i Guds hender.

Tale

I en gravferd skal det være to taler (minneord og andakt).

I liturgien står det påpekt at dette skal være en kort tale, det er altså ikke en lang preken.

Talen har en annen karakter enn minneordene, som gir en biografi over avdødes liv.

Formålet med talen å gi en tolkningsramme av den situasjonen vi står i, i en gravferd, og se den i lys av bibeltekstene som er lest.

Samtidig er det vanlig at talen henter i seg elementer fra enten minneordene eller andre sider ved avdødes liv som gir mening i denne sammenhengen.

Overgivelse

Talen går videre i en overgivelsesdel. Denne delen av gravferdsliturgien består gjerne av en bønn, en overgivelsessang/bønn og jordpåkastelse.

Vi som lever videre kan følge avdøde til graven, men ikke lenger. Kristen tro er at Gud også følger i døden, fordi Jesus døde. En overgivelse i Guds hender er en overgivelse til Guds kjærlighet når vi må stoppe.

Fordi Jesus stod opp, er også den kristne fortellingen en historie om at døden ikke får siste ord. Det er noe mer, men vi vet ikke hva. Jesu oppstandelse sprenger dødens rammer, og her kommer det tradisjonelt mye bilde-språk inn.

Overgivelsesdelen avslutter med en lovprisning til Gud for at Jesus stod opp og gir håp om at det finnes med, en oppstandelse.

Overgivelsesbønn

I gravferdsliturgien er det ulike formulerte bønner, men det er også åpning for at en annen bønn enn den som står i gravferdsliturgien kan brukes.

Herrens bønn

Fadervår

Den bønnen Jesus lærte disiplene og som står i NT.

Bes i alle kirkelige handlinger og gudstjenester.

Jordpåkastelse

L: I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.
Deretter kaster liturgen tre ganger jord på kisten og sier:

Første gang: Av jord er du kommet.

Andre gang: Til jord skal du bli.

Tredje gang: Av jorden skal du igjen oppstå.

Den tydeligste delen av overgivelsen. Alle står når dette skjer.

Jordpåkastelse ble obligatorisk ved Kirkeritualet i 1685. Jordpåkastelse var det kirkerettslige og liturgiske minimum som skulle gjennomføres, og måtte gjøres av en prest.

For noen hundre år siden var det mange steder i landet at familien holdt gravferden, og så kom presten når han kunne (det var han den gangen),

Jordpåkastelsen sier både noe om menneskets tilknytning til skaperverket, vår forgjengelighet og håpet om oppstandelse.

Skriftord

Leser fra første Peters brev eller fra Johannes-evangeliet, etter jordpåkastelsen. Valgfritt hvilket. Begge handler om håpet om oppstandelse.

Slutning

Velsignelse

Velsignelsen hører med i alle gudstjenester og kirkelige handlinger.

Denne velsignelsen er den mest brukte av alle velsignelser, og kalles "den aronittiske velsignelsen", fordi Aron, Moses sin bror (som også hjalp Moses med å snakke til folket i Egypt), var den første som sa denne velsignelsen (4. Mos. 6, 24-26).

Den brukes av kristne over hele verden og i alle kirkesamfunn. De internasjonale gjestene, som er kjent med kristne ritualer, vil kjenne igjen formularet fra sine egne sammenhenger.

Vendt til sørgeskaren:

L Ta imot velsignelsen. Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred.

Fellessalme

Avslutter seremonien

Postludium og utgangsprosesjon

Båren bæres ut.

Nå følger de til gravstedet, slik som i alle gravferder med kiste.

Det klemtes med klokkene i Oslo domkirke frem til båren kommer til Rådhusgata, da starter de med klemting fra Akershus slottskirke.

Seremonien i Akershus slottskirke er en seremoni ved gravstedet.